

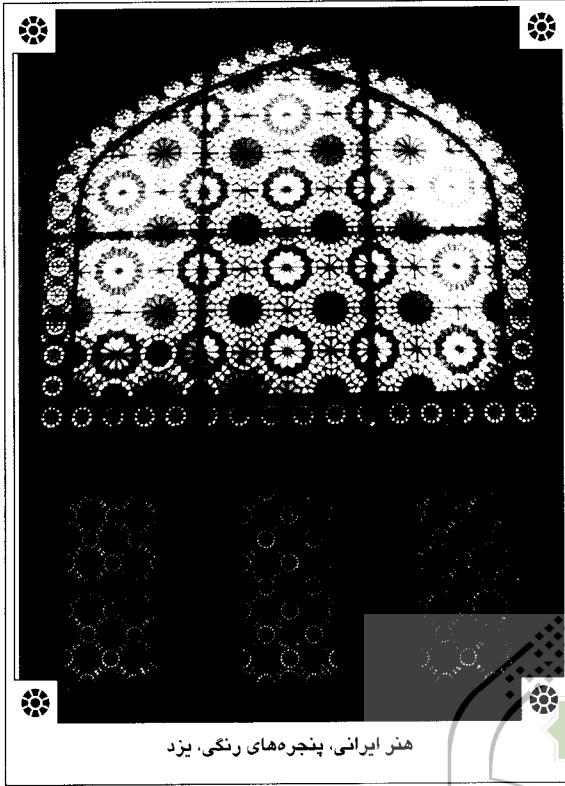
تاریخ فرهنگ

درآمد مترجم

تاکنون بیشتر توجه مورخان ایرانی و مسلمان به تاریخ‌نگاری رسمی و حکومتی معطوف بوده است. این رویکرد باعث شده، بسیاری از حوادث مربوط به طبقات عادی جامعه و نقش تاریخ‌ساز آنان به یونه‌ی فراموشی سپرده شود. تاریخ اجتماعی، و برتر از آن تاریخ فرهنگی، یکی از زمینه‌های جذاب و تازه‌ی حوزه‌ی مطالعات تاریخی است که در پی بازناسی تاریخ مردم، شناسایی طبقات اجتماعی، بررسی روابط طبقات گوناگون با یکدیگر و حکومت بوده، می‌کوشد شرایط فرهنگی مؤثر در رخداد حوادث را نمایان سازد. از این رو نگارنده دریی آن است که با ترجمه‌ی گاه و بی‌گاه برخی آثار مهم در این حیطه، بهویژه تاریخ فرهنگی، ابزارها و رویکردهایی را در اختیار مورخان و دانشجویان خوش‌دوق ایرانی قرار دهد تا به استخراج هدفمندتر منابع و ذخایر ایرانی و اسلامی بپردازند.

• نوشه: جان آر. هال^۱
• ترجمه: عباس احمدوند^۲

بی‌گمان مشهورترین کتاب تاریخ فرهنگی، پژوهش «اخلاق پرووتستان و روح سرمایه‌داری»، جامعه‌شناس آلمانی، ماکس وبر^۳ است (۱۹۰۵). این کتاب همچنان مذاقه‌آلود، نمونه بارز و بهویژه امروزین مسائلی دربار چگونگی رخداد تاریخ فرهنگی، آن هم در زمانه‌ای است که رشد تاریخ اجتماعی، مطالعات فرهنگی و اندیشه پسامدن^۴ به طرح مسائلی دربار چگونگی رخداد تاریخ فرهنگی می‌پردازد. و بر اساساً استدلال می‌کرد شکل خاصی از ریاضت‌کشی فردی ریشه‌دار در پرووتستانیزم آغاز مدرنیته، به نجات‌بخشی نیز توجه دارد. این ریاضت‌کشی که وبر آن را زهد درونی - دنیایی^۵ می‌نامید، نحوه سامان‌دهی رفتار پرووتستان‌های اولیه را در کسب و کار خویش تحت تأثیر قرار می‌داد و بدین ترتیب روح کاپیتالیستی موجد نظم عقلانی، سرمایه‌دارانه و صنعتی را تقویت می‌کرد. پژوهش وبر به طور خاص نمونه مناسبی از تاریخ فرهنگی است؛ زیرا او ۱- سرچشم‌هایی خاص از اندیشه‌های فرهنگی دربار را پبطه ریاضت را با امور مربوط به نجات انسان ردیابی نمود. ۲- تعامل طولانی میان این اندیشه‌هارا با تخبگان و نیز مردمان کوچه و بازار (یعنی کشیشان پرووتستان و پیروان پرووتستانیزم) ترسیم کرد و آن اندیشه‌ها را به زبان اصطلاحات اجتماعی درآورد. ۳- به ترسیم نتایج تاریخی فرهنگ رایج جامعه پرداخت. اکنون شماری از رویکردهای مهم دربار تاریخ فرهنگی به وجود آمده، اما در دو دهه اخیر، ظهور اندیشه پس‌اساختارگرایی^۶ و پسامدن و قوام مطالعات

هنر ایرانی، پنجره‌های رنگی، یزد

فرهنگی بین‌رشته‌ای، رویکردهای بیشتری را پیرامون رفتارهایی که به‌طور قابل ملاحظه‌ای مشابه رفتارهای پژوهش و برهستند، به وجود آورده است. در بنیادی ترین حالت، تاریخ فرهنگی مطالعه تاریخی فرهنگ است، اما فرهنگ را چگونه باید تعریف کرد؟ فرهنگ شامل چه چیزهایی است؟ بی‌گمان اقدام به تعریف سنجیده فرهنگ باید با توجه به سه مسأله باشد: ۱- اندیشه‌ها، داشت عقاید غیرقابل اثبات (درست یا نادرست) و دستورات اجرای آن عقاید ۲- ابزارهای برخاسته انسانی (از بیل گرفته تا ماشین‌های خیاطی و کامپیوتر). ۳- محصولات مؤثر در رفتارهای زندگی اجتماعی (اقامت، لباس پوشیدن، وسایط نقلیه)، با استفاده از تعریف موجه چنین مسائلی، مورخان فرهنگی می‌توانند بسته‌های جدآگاهه یا ناگاهانه به معانی، اشکال و رفتارهایی تازه و ناظر آن تغییر پیدا می‌کند. در این صورت، تاریخ فرهنگی دربردارنده مجموعه‌ای وسیع از موضوعات اعم از تواریخ هنر، موسیقی، فرهنگ عامه، رقص، تواریخ فناوری و تولید، تاریخ مد، طراحی و مانند آن خواهد بود. حتی تأکید بر داشت، اندیشه‌ها و رفتارها راه را به تاریخ عقلانی^۱، تاریخ اندیشه‌ها^۲، تاریخ عقاید، دین، جنسیت، احوال شخصیه و آزادی و برخی مطالب محتمل دیگر می‌گشاید. نکته دیگر آن که چون تمامی زندگی اجتماعی فرهنگی است، آیا به راستی فرهنگ می‌تواند (و باید) جنبه‌های از تجزیه و تحلیل هر روایت تاریخی باشد؟

گونه مهمی از تاریخ اجتماعی که تأثیری فراوان در تاریخ اجتماعی دارد، فرهنگ سیاسی، عقاید و آمال مردم دربار حکومت و فرآیند امور سیاسی کره می‌خورد. البته این مباحث حتی می‌توانست پیش از ظهور پارلمان‌ها و رواج حق رأی هم تغییر کند و هم به‌طور مؤثری تغییر ایجاد کند. عقاید و آمال سیاسی می‌تواند رفتارهای فراوانی را از روابط خانوادگی تا اختراض اجتماعی و نیز (در جوامع مدرن) الگوهای انتخابات را تحت تأثیر قرار دهد. همچنین مورخان اجتماعی به روابط میان فرهنگ سیاسی و دیگر جنبه‌های عقاید عام، چون خطر کردن در عین جبرگرایی و عقیده به سلسله مراتب حکومت، علاقمندند. موضوعات تاریخ فرهنگی بسیار متنوع است، چنان‌که مطالعه تاریخ فرهنگی را باید بیشتر با ارایه رویکرد^۳ تعریف کرد تا محتوایی منسجم؛ البته مسأله «رویکرد» هم بحث‌برانگیز است، از این رو باید به سه موضوع توجه کرد: ۱- چالش بررسی تاریخ جهانی^۴- ۲- چالش نخبگان با فرهنگ عمومی^۵- ۳- رابطه فرهنگ با دیگر ابعاد تحلیل پذیر چون مدل‌های اقتصادی و اجتماعی.

در مورد اول ملاحظه می‌کنیم تواریخ جهانی (یا گاهی تواریخ فلسفی) دربردارنده رویکردهایی دال برآنگام، جهت و معنا در مجموع تاریخ است، که می‌توان به‌وسیله روش‌شناسی درست تاریخی یا اندیشه‌های مناسب اجتماعی دربار محرك‌های تغییر، آنها را فراچنگ آورد. بنا بر این رویکرد، محققان می‌کوشند در بحبوحه حوادث فراوان تاریخی، روایت بزرگ‌تر حدث را آشکار سازند. رویکردی دیگر به فرهنگ، تاریخ جهانی را انکاس اندیشه ساختارگرایانه و کارکردگرایانه اجتماعی می‌داند؛ چنان‌که فرهنگ را مجموعه‌ای نسبتاً منسجم

تاریخ فرهنگ

References:

Chartier ,Roger,cultural History Between Practices Representations,Cambridge,Eng.polity press,۱۹۸۸.

پی نوشت:

۱- این مقاله ترجمه مدخل "Cultural History" دایره المعارف تاریخ اجتماعی، Garland,Peter N.Stearns,۱۹۹۴.

2-John R.Hall.

۳- استادیار دانشگاه زنجان.

4.The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism.

5.Max Weber.

6-Post Modern.

7-Inner-worldy asceticism.

8-Post Structuralist.

9-Intellectual History.

10-History of Ideas.

11-Approach.

12-Holistic.

13- Chancater of Renaissance.

14- Jacob Burchardt.

15-Robert Bellah

16-Peter Burke.

17-Popular Culture in Early modern Europe.

۱۸- بر اساس سخن نویسنده، همین مسئله سر زمین موعود در معرض تفسیر تمامی انسانها قرار دارد و تفسیر گروههای تندرو و نژادپرست، به هیچ رو تفسیر پایانی آن نیست (متوجه).

19.Objective.

۲۰- همچنین نک: «تگرشن‌ها»، «بازآفرینی و شکل‌گیری طبقه» در همین دایره المعارف؛ نیز دریات تاریخ فرهنگی و تاریخ نوین فرهنگی نک: نعمت‌الله فاضلی، «فراز و فرودهای تاریخ فرهنگی»، کتاب ماه تاریخ و چهارمی، شماره ۱۱۰، تیر ۱۳۸۶، صص ۲۶-۲۵؛ و آنتونیو کازورلا سانجز، «تاریخ نوین فرهنگی و شما»، ترجمه نگارنده، کتاب ماه تاریخ و چهارمی، شماره ۱۴۳، فروردین ۱۳۸۹، صص ۷۷-۷۶ (متجم).

تاریخ فرهنگی مطالعه تاریخی فرهنگ است و تعریف سنجیده فرهنگ باید با توجه به سه مسئله باشد:

- اندیشه‌ها، دانش عقاید غیرقابل اثبات (درست یا نادرست) و دستورات اجرای آن عقاید-۲- ابزارهای برساخته انسانی-۳- محصولات مؤثر در رفتارهای زندگی اجتماعی

زیبائشانه و متنوع فرهنگ و سرجشمه‌های آغازین آن را بشناسد.

سومین موضوع آن که محققان به طور فزاینده ارتباط پذیده‌های فرهنگی را با گروههای جدا از هم و نیز بازیگران اجتماعی مشخص سازند. دیگر فرهنگ نمی‌تواند از شرایط اجتماعی و اقتصادی حاصل شدن، جمعی شدن، دریافت شدن و نقش آفرینی اش در رفتارهای روزمره افراد دور بماند. درباره چنین ارتباطاتی تحلیل‌های سودمند و متنوع وجود دارد. برای مثال محققان نشان داده‌اند چگونه موضوعات فرهنگی خاص (از نمایشنامه‌های شکسپیر تا موضوعاتی چون تصور سرزمینی موعود^{۱۸}) آگاهانه یا ناآگاهانه و در شرایط متفاوت تاریخی از سوی گروههای اجتماعی مورد تفسیر مجدد قرار می‌گیرد. همان‌گونه که ویر با مقایسه گسترده ادیان جهانی پیشنهاد کرده است، فرهنگ‌ها به وجود آورنده قالب‌هایی هستند که زندگی اجتماعی از طریق آن‌ها سامان یافته، معنادار می‌گردد. حتی حوادث تاریخی جهان چون جنگ سرد تحت تأثیر ساخت فرهنگی خاص خویش است. تاریخ فرهنگی با نشان دادن این که گذشته محصول رفتارهای فرهنگی است، که به شکلی تاریخی در جای خویش قرار گرفته‌اند، بهطور بالقوه کل تاریخ را انقلابی می‌سازد.

ارتباط میان تاریخ اجتماعی و فرهنگی هم سودمند و هم پرمغنا است. در دهه ۱۹۶۰ بسیاری از مورخان اجتماعی اولیه تمايل داشتند فرهنگ را کم‌اهمیت جلوه داده، عوامل عینی‌تری^{۱۹} را در مباحث طبقه، تحرك و اعتراض اجتماعی نشان دهند. بی‌گمان عالیق فرهنگی مورخان از دهه ۱۹۷۰ جوشید؛ مورخان اجتماعی این دوران، به رغم بحث در میزان بروز یا انکاس فرهنگ در دیگر تحولات اجتماعی، ویژگی اساسی آثار خویش را ترسیم ماهیت عقاید و نگرش‌های عمومی قرار دادند.

از اوخر دهه ۱۹۸۰ و در اثر پسامدرنیسم (پست‌مدرنیسم) و ظهور مورخان نوین فرهنگی، این عالیق فرهنگی پیچیده‌تر گردید. برخی از مورخان نوین فرهنگی به رمزگشایی از گزاره‌های منفرد فرهنگی پرداختند و شیوه تاریخ اجتماعی را در جستجوی تنوع گسترده تعابیر فرهنگی کنار نهادند. حتی بهسادگی و بهطور نامناسبی چنین وانمود شد که مباحث عقلانی

نمود اجتماعی گسترده‌ای دارد. این مسئله باعث تجدید تشش مداوم در میان تاریخ اجتماعی و فرهنگی گردید. با این همه به نظر می‌رسد بسیاری از مورخان نوین فرهنگی (گرچه اغلب به ارتباط تاریخ اجتماعی و فرهنگی اعتراف نمی‌کنند)، همچنان به ردیابی و تفسیر «تغییر فرهنگی»، به مثابه بخشی از فهم اجتماع علاقمندند.^{۲۰}